

Олег Репан

«ШПЕТНАЯ ОККАЗИЯ» ВАРВИНСЬКОГО СОТНИКА ПАВЛА ЛАДИНСЬКОГО

Основний масив джерел по історії ліво-бережної козаччини 30-х рр. XVIII ст. складають переважно однотипні реєстри, донесення, рапорти, відомості, укази, які дозволяють реконструювати подієву канву, але вперто «мовчать» про відчуття, емоції, світогляд козаків. Щодо козацької еліти маємо принаймні децицію еґо-документів – щоденники окремих представників (Я. Марковича¹, М. Ханенка²) чи листування³. Рядовий же козак постає хіба рядком реєстру.

Тож для дослідника вкрай важливими є евристичні можливості джерел, що фіксують екстраординарні випадки, через призму яких можна побачити конкретну людину минулого. Такі джерела є вкрай необхідними для дослідження проблем, пов'язаних з традиціями, нормами поведінки, можливим виходом особи за межі суспільно регламентованого «правильно/неправильно», що одночасно розширює наші уявлення про особу, а через реакцію спільноти – і про суспільство, тобто з усім комплексом світоглядних орієнтирів людини певної епохи. Однак навіть еґо-документи стосуються радше господарської та родинної сфери, аніж свідчать

про особу автора. Саме тому величезної ваги набувають ті окремі джерельні матеріали, «казуси», де волею випадку особа постає в ситуації екстраординарній, контраверсійній, в ході якої можна сподіватися на вияв зазвичай приховуваних емоцій, на артикуляцію тих мотивів, які в повсякденних практиках проговорюються вкрай рідко. Врешті, наші узагальнюючі картини, а також певні припущення, схеми і моделі перевіряються лише на такий спосіб – через долю конкретних Івана, Петра, Семена⁴.

«Казус», що розглядається у цій розвідці, пов'язаний з гомосексуальною тематикою, переважно табуованою у вітчизняній історіографії. Однак для західної дослідницької практики увага до таких проявів людської культури є вже достатньо традиційною⁵. Міняється на краще ситуація і в культурологічних студіях країн Центрально-Східної Європи, скажімо, останніми роками відбулися серйозні зрушення в гуманітаристиці Польщі⁶. Попри те, що історія сексуальності в російській історіографії, як і в українській, донедавна перебувала поза сферою академічної науки, окремі роботи останнього часу засвідчують поступову зміну ситу-

¹ Дневныя записки малороссійскаго подскарбія генеральнаго Якова Марковича. – М., 1859. – Ч. I–II.

² Ханенко Н. Дневник генеральнаго хорунжего Николая Ханенко, 1727–1753. – К., 1884.

³ НБУВ. – IP. – Ф. 1 (Збірка О. Лазаревського.), № 57478. Частные письма. 1714–1793; № 57489. Частные письма. 1714–1762; № 57480. Частные письма. 1717–1760; Приватні листи XVIII ст. – К., 1987.

⁴ Яковенко Н. Историк – це раб джерела // Дзеркало тижня. – 16 жовтня 2004 р. – С. 21.

⁵ Про стан вивчення проблеми свідчить велика кількість бібліографічних покажчиків, наприклад: *Homosexuality in Ancient Greek and Roman civilization. A critical bibliography with supplement.* – Toronto, 1982; *Homosexuality in Canada. A Bibliography.* – Toronto, 1979. Див. також поклики на літературу: Зеленина Г. Свидетельства иностранцев о московитах-содомитах // Адам и Ева. Альманах гендерной истории. / Под ред Л. Репиной. № 3. – Москва: ИВИ РАН, 2002. – С. 196–213.

⁶ Щиро дякую за інформацію про стан справ у польській історіографії п. Р. Куллі (Ягеллонський ун-т), а також співробітникам товариства «Лямбда» (Варшава). Інститут польської культури та Варшавський університет навесні 2004 р. провели цикл лекцій «Гомосексуалізм у культурі», де, серед іншого, йшлося про цей аспект в американській та польській літературі, кіно і т. ін. Див. також матеріали конференції, проведеної у Катовіце: *A Queer Mixture: Gender Perspectives on Minority Sexual Identities / Odmiany odmienne: Mniejszościowe orientacje seksualne w perspektywie gender / red. Tomasz Basiuk, Dominika Ferens, Tomasz Sikora* – Katowice, 2002.

ації⁷. Втім, в українській гуманітаристиці вже з'являються роботи, в яких вивчення сексуальності та девіантних (з точки зору традиції) її проявів є однією зі складових дослідження біографії митця⁸. Проте реакція значної частини академічної спільноти зводиться до потрактування таких робіт як до порпання у брудній білизні великих людей.

Мені, на жаль, невідомі роботи, присвячені безпосередньо проблемі «гомосексуальність і козацтво»⁹, що й не дивно. Хвиля інтересу (в тому числі наукового) до козацтва співпадає з хвилею національного відродження, а міфологема козацтва як втілення українських чеснот є обов'язковою складовою цього процесу. Таким чином, героїзований образ минулого окреслює жорсткі межі дослідницьких тем.

Між тим можливість, які розкриває перед дослідником унікальний документ, чудово ілюструє справа № 5470 фонду Генеральної військової канцелярії Центрального державного історичного архіву України в м. Києві. Джерело містить матеріали розслідування, викликаного гомосексуальним зв'язком сотника¹⁰ варвинського (Прилуцький полк) Павла Ладинського з Корнієм Дорошенком. Особа сотника не є незнаною для української історіографії. Він був одним з авторів «Діаріуша», що вівся в Генеральній військовій канцелярії в 1722–1723 рр. В. Шевчук, характеризуючи обох авторів діаріуша, зазначає, що стиль П. Борзаківського стриманіший за манеру письма П. Ладинського, який, до того ж, вмістив акровірш зі своїм іме-

нем на початку записів¹¹. Саме як акровіршовий поет згадується П. Ладинський у літературознавчих виданнях¹².

Проте все ж таки про цю людину ми знаємо небагато, як і про козацьких літописців тієї доби. Увагу істориків швидше привертають їхні твори, аніж самі постаті авторів. Між тим джерельні можливості щодо відтворення принаймні зовнішнього боку їхнього життєвого шляху далеко не вичерпані. Скажімо, працюючи з джерелами другої половини 1730-х рр., мені неодноразово доводилось наштовхуватися як на прізвище Грабянки, так і на документи за його підписом¹³.

Біографія Павла Ладинського до подій, які потрапляють у центр цієї оповіді, не давала підстав сподіватися на бурхливі прояви емоцій. Він змалечку перебував при дворі сестри Петра I – Наталії Олексіївни. В який спосіб герой потрапив у такі високі сфери, можна тільки здогадуватися. Після здобуття освіти («латинських учень») Павло Ладинський вступив на службу до Генеральної військової канцелярії, де протягом 12-ти років працював канцеляристом. Його бездоганна служба підтверджується абшитом, підписаним Данилом Апостолом¹⁴. На жаль, текст абшиту не зберігся, однак можемо припустити, що за своїм змістовим наповненням він був тотожний універсалам, які отримали відставні військові канцеляристи І. Случановський, Л. Булавка та А. Теодорович¹⁵. Тобто, могло йтися про гетьманську «протекцію и оборону» над Ладинсь-

7 Куприянов А. «Пагубная страсть» московского купца // Казус. Индивидуальное и уникальное в истории. / Под ред. Ю. Бессмертного и М. Бойцова. – М., 1996. – С. 88; Селин А. Новые материалы о гомосексуализме в Новгороде начала XVII в. // Мифология и повседневность. Гендерный подход в антропологических дисциплинах. Материалы научной конференции 19–21.02.2001 г. – СПб., 2001. – С. 41–45; Кон И. Сексуальная культура в России: клубничка на березке; Любовь небесного цвета; Лунный свет на заре. Лики и маски однополой любви // www.sexology.ru.

8 Павличко С. Націоналізм, сексуальність, орієнталізм: Складний світ Агатангела Кримського. – К., 2001; Павличко С. Дискурс українського модернізму // Павличко С. Теорія літератури. – К., 2002. – С. 19–423.

9 Про існування проблеми гомосексуальних зв'язків на Січі дослідники писали, однак ішлося радше про принагідні згадки: Андрущенко В., Федоров В. Запорізька Січ як український феномен. – К., 1995. – С. 73; Яворницький Д. Історія запорозьких козаків: у 3 т. – Т. 1. – К., 1990. – С. 189, 192.

10 Вживання терміну «сотник» у цьому випадку є не зовсім коректним. П. Ладинський виконував обов'язки варвинського сотника, не маючи офіційного затвердження. Можна було б вживати означення «наказний сотник», але найчастіше такий прикметник отримували старшини, які тимчасово командували козацькими загонами рівня, вищого за їх ранг (наприклад, полковий старшина був наказним полковником на час походу). Тому надалі будемо вживати термін «сотник» без додаткових уточнень.

11 Шевчук В. Про журнал чи діаріуш Пилипа Борзаківського та Павла Ладинського. / Переклад із української книжної і примітки В. Шевчука // Київська Старовина. – 1994. – № 3. – С. 10–48.

12 Див., наприклад: Українська література у портретах і довідках: Давня література – література XIX ст.: Довідник / Редкол.: С.П. Денисюк, В.Г. Дончик, П.П. Кононенко та ін. – К., 2000. – С. 7.

13 Репан О. Григорій Грабянка у бойових діях 1735–1739 рр. // Українська біографістика. – Вип. 2. – К., 1999. – С. 174–183.

14 ЦДАУК. – Ф. 51, оп. 1, спр. 5470, арк. 15.

15 Панашенко В. Соціальна еліта Гетьманщини (друга половина XVII–XVIII ст.). – К., 1995. – С.77.

ким, що звільняло його від влади полкової та сотенної старшини і дозволяло судитися тільки гетьманським судом.

У 1736 р. Павло Ладинський обійняв посаду варвинського сотника, на якій до того, у 1731–1735 рр., перебував Андрій Тарновський. Такий кульбіт долі не був якоюсь дивиною на ті часи. Імператорський указ рекомендував призначати на вакантні посади такого рівня людей, які мали досвід роботи в Генеральній військовій канцелярії. Так, у 1736 р. Мглинську сотню (Стародубський полк) отримав І. Немирович, а двома роками пізніше хмельовським сотником (Лубенський полк) став А. Шкляревич¹⁶.

Проте надалі події розвивалися так, що знайти їм раціональне та прагматичне пояснення годі й сподіватися. Протягом усієї російсько-турецької війни 1735–1739 рр. лівобережні козаки залучалися до проведення фортифікаційних робіт. Наприклад, у травні 1736 р. 15 тисяч козаків з усіх полків прибули для проведення робіт на Українську лінію, а в липні Кабінет Міністрів прийняв рішення про мобілізацію ще 5400 осіб¹⁷. Прилуцький полк для одного з таких нарядів організував команду з 490 козаків різних сотень, над якими полковим командиром полковник Г. Галаган призначив варвинського сотника П. Ладинського. Сотник повів команду на Українську лінію, але під Хоролом покинув підлеглих і, наказавши кільком козакам супроводжувати його, повернувся до Лубен. Далі, за свідченнями цих козаків, вимальовується картина якогось нестримного розгулу. Ладинський всю ніч вештався Лубнами і «блядок шукал». Потім він подався до рідного Ладина, продовжуючи пиятику там «з дня до полночи». Шукання пригод продовжилось в іншому населеному пункті¹⁸.

Наступного дня сотник вирішив усе ж повернутись до своєї команди, яка потому розпочала роботи на визначеній ділянці Української лінії, неподалік від фортеці Св. Федора. Увечері 25 липня 1736 р. П. Ладинський, добре напідпитку, покликав Корнія Дорошенка, сина козака Сребрянської сотні, до себе у намет. Хлопець звернувся до козаків сотні з проханням уряту-

вати його від содомського гріха, до якого під час переходу командир вже тричі примушував його. Проте реакція козаків, незважаючи на погрозу Корнія вкоротити собі віку, була скептичною. Вони не повірили хлопцеві, і лише один із них – козак Я. Паламаренко – згодився подивитися на те, що буде відбуватися в наметі у сотника.

Пересвідчившись у правдивості слів Корнія, Паламаренко зчинив галас. Табір завирував. Сотника витягли з намету, сильно побили і прив'язали до колеса воза. Частина козаків схилилася до думки про негайну смертну кару для Ладинського. Прив'язаним до воза сотник простояв усю ніч і ранок. Лише опівдні двоє приставів – полкової сотні М. Котляренко та ічнянської Д. Проташук – повезли сотника до Прилуцької полкової канцелярії. Замість П. Ладинського командиром на Українську лінію Г. Галаган призначив «доброго козака» Андрія Романовича. Таке призначення не можна назвати безпрецедентним, проте у відомих мені випадках прості козаки очолювали команди не більші за 60–65 шабель¹⁹.

У полковій канцелярії П. Ладинський на допиті визнав свою вину. За наказом Генеральної військової канцелярії в Прилуках мало бути проведене ретельне дорозслідування справи і, у випадку підтвердження вини Ладинського, він мав бути засуджений до страти. Рішення Прилуцької полкової канцелярії у цьому разі затверджувалося у Глухові. Ладинський, очевидно отямившись, став заперечувати свою провину. У справі міститься також лист його брата, священика Петра Ладинського, який намагався виправдати родича²⁰.

Окрім зовнішнього опису подій ця архівна справа дозволяє реконструювати деякі уявлення тодішнього козацтва про «норму». Якщо спробувати на підставі цієї справи поставити питання про побутування гомосексуалізму в козацькому середовищі, то відповідь буде радше негативною. З одного боку, відповідні статті «Прав, за якими судиться малоросійський народ», що визначають відповідальність за содомський гріх, а також покликання Петра Ладинського на церковну юрисдикцію щодо свого вчинку дозволя-

¹⁶ ЦДІАК України. – Ф. 51, оп. 1, спр. 5355, арк. 31; спр. 7337, арк. 6.

¹⁷ Бумаги Кабинета Министров императрицы Анны Иоанновны. Т. V. (1736 г.) // СИРИО. – 1904. – Т. 117. – С. 142, 227, 262–263, 332.

¹⁸ ЦДІАК України. – Ф. 51, оп. 1, спр. 5470, арк. 7.

¹⁹ Там само. – Спр. 6669, арк. 6–7.

²⁰ Там само. – Арк. 2–14.

ють говорити про побутування гомосексуалізму у козацькому середовищі²¹. Врешті, з погляду сексології гомосексуалізм є нормальним явищем, обумовленим цілою низкою причин²². Проте, з іншого боку, справа Ладинського свідчить про сприйняття козаками гомосексуального контакту як випадку девіантного. Дуже промовистим є документ, складений рядовими козаками Прилуцького полку у зв'язку з цим інцидентом. У ньому, крім цитування слів Корнія Дорошенка, взагалі не фіксується відповідна лексика, що стосується содомського гріха. Укладачі документу виявили подиву гідну вигадливість у підбиранні евфемізмів: «шпетная окказия», «стыдно и доносить», «непотребная рич...», которая только поводится в турков и татар в бусурман, а не в христианской вере», «недостойная рич»²³. Навряд чи можна припустити, що прикметник «шпетний» міг слугувати точним означником для гомосексуального контакту. В українській мові дієслово «шпетити» має значення «картати», «ляяти». Прикметник «шпетний», в залежності від діалектних особливостей, може вживатися як на означення «бридкого», «поганого» вчинку, так і, рідше, «гарного»²⁴.

Звернімо увагу також на те, що під час допиту в полковій канцелярії Ладинського розпитували про всі подробиці сексуального контакту. Наприклад, для давньогрецьких авторів писати про деталі контакту чоловіка з хлопчиком не випало, і не з природженої сором'язливості – усе ж таки це була приватна справа чоловіка, проблема його самоопанування²⁵. У той же час цікавість слідчих з полкової канцелярії так само не пояснюється їхньою розбещеністю чи бажанням «поласувати полуничкою». На них було покладене завдання з'ясувати всі обставини порушення закону, від яких залежало покарання – ось і бачимо у протоколі допиту запитання, наприклад, щодо того, відбу-

лася еякуляція під час «зустрічі» Ладинського з Корнієм, чи ні²⁶.

Також важливим у цьому контексті є факт приписування негідної, аморальної поведінки «чужим», у цьому випадку – туркам і татарам. Ортодоксальна мусульманська традиція, як і християнська, відкидає гомосексуалізм, уважаючи його гріховним і пропонуючи одним із можливих покарань забиття камінням до смерті. З іншого боку, Коран передбачає можливість помилування в разі щирого каяття, а реальність життя багатьох мусульманських спільнот неможливо уявити без потужної гомосексуальної традиції²⁷. Проте в словах козацького донесення годі шукати свідчень про справжній стан справ із сексуальною практикою у Кримському ханстві та Туреччині, з якою найбідніші козаки Прилуцького полку навряд чи були знайомі. Таке ж приписування гріховної поведінки «чужому» було характерне і для західноєвропейської традиції XIII–XVI ст., де гомосексуалізм часто асоціювався з єретиками та мусульманами²⁸. В одному з російських пенітенціаліїв «глибокий» поцілунок, який визнається гріховним, називається «татарським», хоча відомим він був на Русі задовго до монгольської навали²⁹.

Дії Павла Ладинського настільки виходили за межі «нормального» для козаків Прилуцького полку, що вони вважали своїм правом збунтуватися. У 1730-х рр. така поведінка вже не була характерною для лівобережних козаків, про що свідчить і той факт, що у своєму звіті Прилуцькій полковій канцелярії вони заперечували виступ проти сотника. Свої дії козаки подавали як піклування про нього, «чтоб сам с того сорому какой смерти себе не учинил»³⁰. І саме на бунті козаків, їхній змові проти законної влади, і, відповідно, апеляції до старшинської солідарності, вибудовував свій захист П. Ладинський³¹. Проте екстраординарність гомосексуального зв'язку, сприйняття його як

21 Права, за якими судиться малоросійський народ. – К., 1997. – С. 412, 416.

22 Кон И. Лики и маски однополрой любви // www. sexology. ru

23 ЦДІАК України. – Ф. 51, оп. 1, спр. 5470, арк. 3.

24 Новий тлумачний словник української мови: в 4 т. / Сліпушко О., Яременко В. – К., 1999. – Т. 4. – С. 894; Словник синонімів української мови: в 2 т. / А. Бурячок, Г. Гнатюк, С. Головащук та ін. – К., 1999–2000. – Т. 2. – С. 917.

25 Фуко М. Історія сексуальності. – Т. 2. Інструмент насолоди. – Харків, 1999. – С. 104.

26 ЦДІАК України. – Ф. 51, оп. 1, спр. 5470, арк. 6.

27 Докладніше див.: Кон И. Лики и маски однополрой любви // www. sexology. ru

28 Зеленина Г. Свидетельства иностранцев о москвитях-содомитах // Адам и Ева. Альманах гендерной истории. / Под ред Л. Репиной. – № 3. – Москва, 2002. – С. 203–205.

29 Кон И. Лики и маски однополрой любви // www. sexology. ru

30 ЦДІАК України. – Ф. 51, оп. 1, спр. 5470, арк. 3.

31 Там само. – Арк. 11.

достатнього приводу до виступу, ілюструє поведінку воронківського сотника (Переяславський полк) М. Афендика, який, прийшовши у вируючий емоціями табір, не став на захист особи, рівної йому за становищем³².

Матеріали слідства містять також інформацію про глибину пам'яті козаків. П. Ладинський, оповідаючи про бунт козаків, передає їхню пряму мову: «...лучше де его был Лазарь полковник Прилуцкий, и его убили»³³. Прихильники страти сотника згадували події, які відбувалися за 49 років до описуваних подій – у 1687 р., коли козаки Прилуцького полку, скориставшись ситуацією після скинення гетьмана І. Самойловича, підняли повстання і вбили полковника Лазаря Горленка³⁴. Проте вже у 1736 р. певність козаків щодо правомірності свого виступу, чи, найімовірніше – його безкарності, вже дещо похитнулася.

Документ мовчить про те, чим же закінчилась судова справа. Невідомо, чи було страчено П. Ладинського, а посаду свою він втратив напевно. Реєстр, укладений наприкінці літа 1736 р., подавав місцеперебування полкових старшин та сотників усіх полків. Проти рядка з іменем Павла Ладинського зазначено: «ныне сотництва место вакансовое»³⁵. У цьому ж 1736 р. цю посаду обійняв Д. Кониський³⁶.

Загадкою залишаються причини, що спровокували таку поведінку П. Ладинського, яка дуже нагадує нервовий зрив після передання йому в керівництво полкової команди. Гіпотетично можна визначити кілька чинників, які могли обумовити цю кризу. Наш герой належав до тієї частини козацької старшини, для якої війна перестала бути джерелом високого становища та статків. Він робив кар'єру на інший спосіб – службою при дворі Наталії Олексіївни та у покоях Генеральної військової канцелярії. І карколомний перехід від затишку урядових помешкань у Глухові до спеки літнього степу

зі щоденною небезпекою татарського нападу цілком міг спричинити психічний зрив П. Ладинського.

Свого часу Ю. Лотман писав про різку зміну самовідчуття російських офіцерів за умов переходу від парадів до початку війни 1812 р.³⁷ Власне, проблему різкої зміни обстановки за умов початку бойових дій, впливу цієї зміни на психічний стан коректно ставити і для представників певної частини лівобережної старшини у 30-х роках XVIII ст. Для них війна вже перестала бути звичайним станом життя, джерелом високого становища та статків.³⁸ Вона перетворилася на подію виключну, яка тягне за собою величезне навантаження на психіку. Від цих старшин не варто очікувати обурення, схожого на те, яке висловлював у 1669 р. генеральний писар П. Дорошенка Л. Бускевич. Цьому козакові страшенно не подобалось обмеження можливості воєнних дій, яке йде від християнських монархів: «...і на полі, і на морі нам, людям до війни здатним, займатися не дають.»³⁹

Врахуймо також, що посада канцеляриста Генеральної військової канцелярії означала причетність, а певною мірою і вплив на рішення, які стосувались усієї Гетьманщини. Офіційно цивільний уряд військового канцеляриста мав той самий ранг, що і військовий уряд сотника⁴⁰. Проте впливовість військового канцеляриста у 1720–30-х рр., його наближеність до владної верхівки Гетьманщини давали підстави сприймати посаду сотника як крок униз по ієрархічній драбині.

Додаймо до цього ті риси характеру Павла Ладинського, існування яких ми гіпотетично можемо допустити, спираючись на особливості його діяльності на посаді канцеляриста. Так, у діаріуші Генеральної військової канцелярії він не тільки дозволяв собі відкрито висловлювати симпатії щодо діяльності Павла Полуботка у ситуації, коли сила явно була на боці супротив-

³² Там само. – Арк. 3.

³³ Там само. – Арк. 11.

³⁴ Заруба В. Українське козацьке військо в російсько-турецьких війнах останньої чверті XVII ст. – Дніпропетровськ, 2003. – С. 94; Оглоблин О. Гетьман Іван Мазепа та його доба. – Нью-Йорк-Київ-Львів-Париж-Торонто, 2001. – С. 75–76.

³⁵ ЦДІАК України. – Ф. 51, оп. 1, спр. 5355, арк. 26.

³⁶ Кривошея В. Українська козацька старшина. – К., 1997. – С. 80.

³⁷ Лотман Ю. Беседы о русской культуре: Быт и традиции русского дворянства (XVIII – начало XIX века). – 2-е изд., доп. – СПб., 1998. – С. 317–320.

³⁸ Докладніше див.: Репан О. Урядова старшина Гетьманщини в російсько-турецькій війні 1735–39 рр. // Збірник Харківського історико-філологічного товариства. – Харків, 2004. – Т. 10. – Нова серія. – С. 43–70.

³⁹ Цит. за: Струкевич О. Монарх-протектор у політичній системі України-Гетьманщини: формування свідомісного стереотипу // Україна та Росія: проблеми політичних та соціокультурних відносин. – К., 2003. – С. 461.

⁴⁰ Панашенко В. Соціальна еліта Гетьманщини (друга половина XVII–XVIII ст.). – С. 42.

ників наказного гетьмана, але й акровіршем демонстративно підкреслював своє авторство. Саме це дає підставу говорити про нього як про людину емоційну, пристрасну та досить епатажну.

Втім, ці мої прикінцеві міркування, на жаль, не підкріплені джерельними матеріалами, оскільки Павло Ладинський не залишив нам пояснень свого вчинку. Мовчать документи і

про переживання та подальшу долю молодого козака Корнія Дорошенка. Втім, на долю дослідника інколи випадає щастя – несподівана зустріч з героями, на яку сподіватися вже було годі. Тож залишається надія: а раптом впливе з архіву якогось монастиря згадка про ченця, який просить у Бога прощення за наругу над підлітком, а з документів Сребрянської сотні – клопотання про нагороду для завязаного вояка...